

Univerzita Hradec Králové

Ústav sociální práce

**Programy pro rozvoj volného času dětí a
mládeže v Pardubickém kraji**

Bakalářská práce

Autor: Sabina Blehová

Studijní program: B6731 Sociální politika a sociální práce

Studijní obor: Sociální práce

Vedoucí práce: PaedDr. Monika Žumárová, Ph.D.

Hradec Králové

2015

Univerzita Hradec Králové

Ústav sociální práce

Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení:	Sabina Blehová
Osobní číslo:	U12168
Studijní program:	B6731 Sociální politika a sociální práce
Studijní obor:	Sociální práce
Název tématu:	Programy pro rozvoj volného času dětí a mládeže v Pardubickém kraji
Název tématu AJ:	Programmes for Leisure Time Development of Children and Youth in the Pardubice region
Zadávající katedra:	Oddělení sociální práce a sociální politiky

Zásady pro vypracování: Práce obsahuje zmapování neziskových organizací, které sídlí v Pardubickém kraji, nejčastějšími programy, které nabízí a jejich odlišnosti, včetně základních informací o organizacích. Průzkumné šetření zaměřené na oblast spokojenosti respondentů, dostupnost služeb, informovanosti a možných změn. Cílem práce je stručná charakteristika organizací, které nabízí volnočasové aktivity pro děti a mládež v Pardubickém kraji, jejich zmapování a zhodnocení nabídky.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Vedoucí bakalářské práce: **PaedDr. Monika Žumárová, Ph.D.**

Katedra sociální pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: 26. února 2014

Termín odevzdání bakalářské práce: 31. března 2015

Mgr. Zuzana Truhlářová, Ph.D.

ředitelka

PhDr. Martin Smutek, Ph.D.

vedoucí katedry

Dne

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením vedoucí práce PaedDr. Moniky Žumárové, Ph.D. Všechny prameny a literaturu, které jsem použila k vypracování své práce, uvádím v soupisu bibliografických citací.

V Hradci Králové 7. března 2015

Sabina Blehová

Poděkování

Dovoluji si tímto poděkovat vedoucí bakalářské práce PaedDr. Monice Žumárové, Ph.D., za odborné vedení, cenné rady a studijní materiály poskytované během přípravy bakalářské práce. Dále všem pracovníkům a uživatelům z níže vyjmenovaných NZDM, kteří mi poskytli informace, které byly důležitým podkladem pro zpracování bakalářské práce, a také za jejich ochotu a čas.

Anotace

BLEHOVÁ, Sabina. *Programy pro rozvoj volného času dětí a mládeže v Pardubickém kraji*. Hradec Králové, 2015. 46 s. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, Ústav sociální práce. Vedoucí práce: PaedDr. Monika Žumárová, Ph.D.

Tato bakalářská práce se zabývá tématem programů pro rozvoj volného času dětí a mládeže v Pardubickém kraji.

V práci jsou zahrnuty teoretické poznatky z oblasti neziskového sektoru, nabídky nízkoprahových zařízení pro děti a mládež (dále jen „NZDM“). Dále následná charakteristika pojmů jako volný čas, děti a mládež, program (nabídka NZDM) a jiné. Hlavním bodem práce je důkladná charakteristika volného času a zaměření se na pasivní část, tedy na neorganizované trávení volného času u dětí a mládeže v Pardubickém kraji. Proto hrají velkou úlohu NZDM, které se snaží o aktivní trávení volného času, které přináší spousta pozitiv, jako je úbytek šikany, kriminální činnosti, a dalších. Součástí této práce jsou výsledky výzkumného šetření, které proběhlo v Pardubickém kraji na základě kvalitativního výzkumu, neboli rozhovoru (interview) a to s pracovníky klubů NZDM, tak i s uživateli programů.

Klíčová slova: Volný čas, děti a mládež, nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, Pardubický kraj.

Annotation

BLEHOVÁ, Sabina. *Programmes for Leisure Time Development of Children and Youth in the Pardubice region*. Hradec Králové, 2015. 46 p. Bachelor Degree. University of Hradec Králové. Leader of the Bachelor Degree Thesis: PaedDr. Monika Žumárová, Ph.D.

This thesis deals with development programs for the leisure of children and youth in the Pardubice region. The work includes theoretical knowledge of the nonprofit sector, offers low-threshold facilities for children and youth (hereinafter "LFCY"). Furthermore, subsequent characterization of concepts such as leisure, children and youth program (LFCY offer) and others. The main point of this work is thorough characterization of free time and focus on its passive part, the unorganized leisure activities for children and youth in the Pardubice region. Therefore LFCY plays an important role striving for active leisure time, which brings a lot of positives, such as decline in bullying, criminal activity, and more. Part of this work are the results of the research, which took place in the Pardubice region based on qualitative research, or interview with LFCY workers as well as program users.

Keywords: Leisure, Children and Youth, offers low-threshold facilities for children and youth, Pardubice region.

Obsah

Úvod	2
1 Volný čas.....	4
1.1 Vymezení pojmu volný čas	4
1.2 Funkce volného času	5
1.3 Formy aktivit volného času	8
2 Děti a mládež.....	11
2.1 Vymezení pojmu - dítě	12
2.2 Vymezení pojmu - mládež	13
3 Neziskový sektor v České republice.....	14
3.1 Vznik nestátních neziskových organizací v České republice	14
3.2 Nestátní neziskové organizace v oblasti sociálních služeb	15
3.3 Sociální pracovník.....	19
3.4 Vymezení pojmu program.....	21
3.5 Programy vybraných NZDM v Pardubickém kraji	22
4 Spokojenost uživatelů NZDM v Pardubickém kraji – výzkumná část	25
4.1 Cíl šetření	25
4.2 Popis využitých metod	26
4.3 Respondenti.....	27
4.4 Analýza dat.....	30
4.5 Shrnutí výsledků.....	34
Závěr	37
Seznam použitých zkratk	39
Seznam tabulek	40
Seznam použité literatury	41
Seznam příloh.....	44

Úvod

Problematicke volného času se věnuje v nynější chvíli vícero autorů, každý však zkoumá volný čas z jiné úhlu pohledu. Mezi známé autory, zabývající se volným časem, patří Filipec, Hájek, Kaplánek, Kraus, Macek, Sak, Spousta, Špičák, Veselá a mnoha dalších. „*Volný čas, je možno chápat jako opak nutné práce a povinností, dobu kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat*“ definice z knihy Pedagogika volného času od Pávkové, Hájka a Hofbauera. Jak definice tvrdí, každý má právo svobodně se rozhodnout, jak bude svůj volný čas trávit, každý z nás má jiné představy o svém volnu, jeden hraje fotbal, věnuje se sportu, jiný svůj volný čas tráví po kavárnách, či s přáteli u nákupního střediska. Dle mého názoru je volný čas velikým přínosem pro každého z nás, avšak je důležité ho umět správně využít. Jak jsem již zmínila, existuje vícero způsobů trávení volného času, v práci se zaměřím pouze na neorganizované trávení volného času dětí a mládeže v Pardubickém kraji.

Cílem práce je stručná charakteristika organizací, které nabízí volnočasové aktivity pro děti a mládež v Pardubickém kraji, jejich zmapování a zhodnocení nabídky. Průzkumné šetření je zaměřené na oblast spokojenosti respondentů s nabízenými programy, dostupnost služeb, informovanost a možnost změn a to pomocí strukturovaného rozhovoru (interview).

Obsahem této práce bude charakteristika nabízených programů neziskových organizací v Pardubickém kraji, dále popis a následné vydefinování pojmů jako děti a mládež a tak dále. V každém nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež (dále jen „NZDM“), je sestavena nabídka programů (nabídky služeb), které mohou uživatelé využívat. Práce bude obsahovat výčet čtyř NZDM v Pardubickém kraji a následné výzkumné šetření zaměřené na spokojenost nabízených programů a to jak ze strany uživatelů tak i pracovníků.

Kapitoly na sebe vzájemně navazují. Nejprve jsou popsány velké celky jako volný čas, který je dále rozdělen na formy a funkce. Poté následuje celek děti a mládež, kde se nachází stručná charakteristika obou uvedených pojmů, neziskový sektor jako další celek, v němž jsou dále charakterizovány programy nízkoprahových zařízení pro děti a mládež a pojem sociální pracovník. Volba takto uspořádaných celků vyplynula z názvu bakalářské práce.

Výběr tématu „Programy pro rozvoj volného času dětí a mládeže v Pardubickém kraji“ byl zvolen ze dvou důvodů. Jedním z těchto důvodů je, že v Pardubickém kraji žiji a mám zde svou rodinu. Dalším důvodem, který ovlivnil výběr tématu, bylo vykonání vysokoškolských praxí ve dvou NZDM v tomto kraji. A to přesněji v Agoře (Šance pro Tebe, Chrudim) a Free klubu (SKP-Centrum, Pardubice). Po absolvování těchto praxí jsem došla k závěru, že tato cílová skupina je mi blízka a chci i nadále zůstat ve spolupráci s těmito organizacemi, případně zde do budoucna pracovat.

Práce je určena pro širokou veřejnost, která se problematikou zabývá, dále pro pracovníky daných NZDM jako určitá zpětná vazba od uživatelů, která může být přínosem a také podnětem pro drobnou změnu ve fungování programů, či chodu klubu. V neposlední řadě i studentům, kteří se zabývají cílovou skupinou dětí a mládeže, fungováním a nabídkou NZDM.

1 Volný čas

Pro každého jedince představuje volný čas a jeho využití něco jiného. Každý tráví svůj volný čas po svém, ať už aktivně nebo pasivně. Ať už sám nebo v určité sociální skupině. Existují jedinci, kteří neumí aktivně trávit svůj volný čas, a tak se může objevit i větší procento výtržností, záškoláctví a v neposlední řadě i zvýšení kriminality u dětí a mladistvých.

„Volný čas a jeho naplňování vhodnými aktivitami hraje významnou roli při utváření osobnosti člověka a při jeho pozitivní socializaci.“ (Žumárová, 2008) Naplňování volného času aktivní formou je velice důležité. Aktivity, které provozuje jedinec už od dětství či dospívání, ho určitým způsobem utváří v tom, jaký je. Ve většině případů se jedinec aktivitám věnuje i ve starším věku.

1.1 Vymezení pojmu volný čas

Již v řecké filosofii Aristoteles (384-322 př. n. l.) tvrdil, že rozjímání vede k moudrosti, samostatnosti, umění, vědě a dalším důležitým věcem. *„Volný čas bere jako čtení veršů, rozumování a naslouchání hudby“*. Dalším filosofem, který se vyjádřil k problematice volného času, byl o pár desítek století dále Karel Marx, který prohlásil *„práce je sféra nutnosti, volný čas pak svobody“*. Nejdůležitějším přínosem, který zakladatelé marxismu (K. Marx a B. Engels) vidí, je dynamické pojetí jednoty práce a volného času – jako sféry svobody. (Švigová, 1966)

Z pohledu pedagogiky volného času vyplývá tato definice od Hofbauera (2004), který definuje volný čas jako *„...čas, ve kterém vykonáváme činnosti mimo určitý tlak závazků, které vyplývají ze sociálních rolí. Je to také čas, který zbývá po splnění určitých povinností, ať pracovních či nepracovních. Ve volném čase se zapojujeme dle svého vlastního rozhodnutí do určitých aktivit, které nám přinášejí příjemné zážitky a uspokojení.“* Velice podobný názor na problematiku volného času má i Pávková (1999), která uvádí další definici v mnoha věcech podobnou ba i stejnou s předchozím autorem. Autorka chápe volný čas *„jako opak nutné práce a povinností, dobu, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi, přinášejí nám pocit uspokojení a uvolnění“*.

Pro porovnání je zvolena i jedna definice z internetového zdroje, kde je volný čas definován takto „*Volný čas představuje tu část dne, kterou jedinec nevěnuje povinnostem typu vzdělávání či zaměstnání. Volný čas lze charakterizovat jako dobu, kdy se jedinec věnuje sportovnímu či kulturnímu vyžití. Jedná se o určitou formu odpočinku od každodenních povinností.*“ (Význam slova, 2014)

Dále se v práci vychází z definice Pávkové a to z důvodu, že právě volný čas a hlavně volný čas dětí je opakem nutné práce, tedy školy a školních povinností a děti si samy svobodně vybírají aktivity, které je naplňují, avšak je také potřeba jim nabídnout možnosti, které budou vést právě ke zmíněným vhodným aktivitám či činnostem, které jsou pro jejich další duševní a tělesný vývoj vhodné.

1.2 Funkce volného času

Dále je uvedeno dělení funkcí volného času Pávková (1999, s 42-43), která řadí mezi základní funkce volného času výchovně-vzdělávací funkci, zdravotní funkci, sociální funkci a preventivní funkci. V běžné praxi se tyto funkce prolínají, tedy nepřevládá pouze jedna funkce. Toto rozdělení lze chápat jako výchozí pro tuto práci:

Výchovně-vzdělávací funkce spočívá v záměrném a cílevědomém ovlivňování osobnosti vychovávaných jedinců. Podmínky volného času dávají možnost působení na psychickou, fyzickou i sociální stránku osobnosti, rozvíjení rozumových schopností, emocí. Podmínkou úspěšného plnění výchovně-vzdělávací funkce je volba takových pedagogických prostředků, které respektují zvláštnosti výchovy ve volném čase. Výchova ve volném čase dává zejména prostor pro uspokojování a kultivaci potřeb (např. potřeba seberealizace, sociálních vztahů), pro uspokojování, usměrňování, rozšiřování a prohlubování zájmů a pro objeovávání a rozvíjení specifických schopností. V rámci zájmových skupin probíhá nenásilné sociální učení, účastníci si osvojují vědomosti a dovednosti žádoucí pro život mezi lidmi. Utváří se také vztah k celoživotnímu vzdělávání jako přirozené součásti lidského života.

Zdravotní funkce výchovy ve volném čase znamená, že veškeré výchovné působení, všechny aktivity ve volném čase podporují zdravý tělesný, duševní i sociální vývoj vychovávaných jedinců.

K tomu má pedagog mnoho příležitostí:

- vhodné uspořádání režimu dne podle věku, individuálních zvláštností, typu zařízení, střídání činností různého charakteru tak, aby odpovídalo biorytmům člověka,
- zařazování pohybových aktivit zejména u dětí školního věku, které mají v průběhu vyučování pohybu nedostatek,
- vedení ke zdravému stravování, vytváření a upevňování stravovacích návyků, odstraňování zlovyků, dodržování pitného režimu,
- pěstování a upevňování hygienických návyků v péči o tělo, osobní věci, oděv, obuv apod.; významná je také hygiena prostředí, ve kterém výchovný proces probíhá,
- dodržování zásad bezpečnosti práce, které jsou podobně jako hygienické požadavky stanovené příslušnými právními předpisy,
- respektování požadavků psychohygieny, utváření pohodového klimatu, podpora dobrých vztahů mezi účastníky výchovného procesu, včasné racionální řešení eventuálních konfliktů.

Sociální funkce výchovy ve volném čase je možné chápat z různých pohledů. Nejčastěji se jí rozumí zajištění bezpečnosti, dohledu nad dětmi, jejich ohlídání v čase mimo vyučování, který děti netráví s rodiči. U některých školských zařízení je tato funkce často veřejností chápána jako nejvýznamnější, ne-li jediná (např. u školních družin).

- Sociální funkce subjektů, ve kterých lidé tráví volný čas, však spočívá také v možnosti navazovat rozmanité sociální vztahy, přátelství a kamarádství s jedinci, kteří mají podobné zájmy, setkávat se s novými autoritami, zaujímat ve skupinách rozmanité postavení a sociální role. Účastníci zdokonalují své dovednosti sociální percepce a komunikace.

Preventivní funkce výchovy ve volném čase spočívá v předcházení negativních jevů, mezi které patří neukázněnost, lhaní, krádeže, záškoláctví, úteky

z domova, agresivita, šikana, vandalismus, experimentování s drogami či jejich zneužívání, gamblerství a další podobné formy závislostí i problémy v oblasti sexuality, projevy netolerance, rasismu apod. Vhodně volené a dostupné volnočasové aktivity slouží jako nesespecifická primární prevence. U dítěte, které umí dobře využívat volný čas, má své zájmy a věnuje se jim, je méně pravděpodobné, že podlehne špatným vzorům a projeví se u něho některý z uvedených patologických jevů. Primární prevence je celkově efektivní – relativně levná a účinná, zejména v porovnání se sekundární a terciární prevencí. Lepší je negativním jevům předcházet než je napravovat.

Naopak Opaschowski (1987) vybídal osm stěžejních potřeb, které vychází z aktuálních požadavků společnosti:

- rekreace (zotavení);
- kompenzace (vyrovnání toho, co se v ostatním životě nedostává či nedaří);
- edukace (poznání dalšího učení, učebního podněcování, snaha poznat nové);
- kontemplace (potřeba určitého klidu, sebevědomí, čas na sebe samého);
- komunikace (potřeba po kontaktu, družnosti, chtít nebýt sám);
- integrace (tvoření určité skupiny, potřeba podpory);
- participace (určitá angažovanost, vlastní sebepojetí);
- enkulturace (nezávislý růst osobnosti, kreativní rozvoj).

Tyto potřeby lze dále rozdělit na individuální (rekreace, kompenzace, edukace, kontemplace) a na všeobecné (komunikace, integrace participace, enkulturace). (Važanský, Smékal, 1995, s. 30 - 31)

Všechny funkce se v praxi prolínají a tak nelze říci, že by jen jedna z nich převládala. Například sociální a preventivní funkce jsou dosti propojené a to z toho důvodu, že sociální prostředí (rodina, přátelé) má za následek i to, že jedinec tíhne k činnostem, které jsou v kompetenci preventivní funkce, jako je šikana, záškoláctví a další. Práce bude odkazovat na funkce dle Pávkové, a to na preventivní a sociální funkci, které budou zaměřené na děti a mládež ve věku 10 až 20 let.

1.3 Formy aktivit volného času

Každý z nás, ať je v jakémkoli věku tráví svůj volný čas po svém. Někdo se aktivně zapojuje do dění v nejrůznějších zařízeních, jako jsou kroužky, aktivity (výtvarné, hudební, sportovní, taneční), nebo sám tráví volný čas doma, ať už sezením u televize, posloucháním písniček v rádiu, hraním stříleček na počítači, tabletu či herní konzoly (dále jen „PSP“).

Často je to i otázka financí v rodině. Někdo zaplatí svému potomku nejrůznější kroužky, na které dítě rádo chodí, nebo naopak s odporem, a buď dochází, nebo nedochází a dělá si věci po svém. Je i druhá strana, a to rodiče, kteří by rádi své dítě poslali na kroužek, na který chce, ale nezbývají finance.

Jedním z možných dělení je na **aktivní a pasivní** trávení volného času:

- **Aktivní** – jak už název napovídá, vychází z nějaké aktivity, jak už pohybové, výtvarné tak i vzdělávací a další. Ale abychom mohli říci o volném čase, že je tráven aktivně musí vykazovat následující funkce – měl by kompenzovat jednotvárné zátěže (například při doučování, dlouhém sezení), měl by to být hlavně aktivní přístup dětí a mládeže k provádění dané činnosti, posilování zdravého způsobu života a zdraví. (MŠMT, 2002, s. 6) Například pod aktivním trávením volného času si můžeme představit zájmovou činnost dětí, které se aktivně zapojují do aktivit jako jsou - různé dětské kroužky, ať sportovního rázu, vzdělávacího, hudebního, výtvarného a mnoho dalších ale také sem můžeme zařadit školu (školní družiny, kluby) a rodinu, která by měla být jakým si vzorem pro jedince. Rodina má prvotní roli při posouzení sociálních vlivů ve volném čase, protože právě tam získáváme zkušenosti, které nás ovlivňují. (Pávková a spol., 1999, s. 29)
- **Pasivní** – „Dominantní volnočasovou aktivitou je sledování televize. Každý den sleduje televizi 76 % mládeže. Stále více času tráví lidé s médii, stále více potřeb uspokojují prostřednictvím těchto médií a stále více aktivit má mediální a virtuální charakter. Ve volném čase současné mládeže jsou činnosti spojené s počítačem spolu se sledováním televize nejčastějšími aktivitami.“ (Poustková, 2008, s. 13) i tento pojem napoví, že trávení volného času je zde neefektivní, většinou se jedná o „nicnedělání“. Do skupiny

jedinců, kteří mohou být ohroženi právě pasivním trávením volného času, neboli neorganizovaným trávením jsou například děti, které baví sledování televize ve velké míře, hráči počítačových her, jedinci, kteří se nudí a venku nemají co dělat (hledají smysl), či se zdržují v obchodních centrech. Dále mládež, která chce zažít adrenalin a tak zkouší nové věci v podobě drog, alkoholu, kriminální činnosti. (MŠMT, 2002, s. 11)

Velice důležité je vybavení NZDM klubů, které danou volnočasovou činnost podněcuje. Kluby jsou vybaveny nejrůznějšími pomůckami, jak na sport, vědomosti, hry. Uživatel si může vybrat z nejrůznější řady činností, které bude sám nebo s pomocí pracovníka dělat a v čem se bude rozvíjet. Z toho důvodu, se práce dále zabývá programy, které jednotlivé NZDM nabízí pro aktivní rozvoj dětí a mládeže.

Dalším rozdělením může být, **dle počtu účastníků:**

- individuální – žádoucí forma práce s uživateli;
- skupinové – tato forma je nejefektivnější, pracuje se s malou sociální skupinou, probíhají v ní sociální interakce;
- hromadné – tato forma se v praxi také využívá avšak v malé míře.

Jako další je uvedeno členění, **dle délky trvání činností** (Pávková, 2014, s. 21-22):

- pravidelné;
- příležitostné;
- organizované;
- spontánní.

V první kapitole je uvedeno vydefinování pojmu volný čas, dále funkce a formy volného času. Práce dále vychází z definice volného času od Pávkové, od které jsou zde popsány i funkce volného času. Formy aktivit trávení volného času, jsou rozděleny na aktivní/pasivní, dle počtu účastníků a na délku trvání, práce se zaměřuje na pasivní formu (neboli neorganizované trávení volného času), dále pak dle počtu účastníků a to na formu skupinovou, a to z důvodu skupinové práce s uživateli v NZDM a pravidelné setkávání. Pojmům „dětí a mládež“, se věnuje následující kapitola. Tato cílová skupiny, pochází většinou ze sociálně vyloučených lokalit, ale není to pravidlem. Jde většinou o děti a mládež, které neumí svůj volný

čas trávit efektivně, to znamená, že většina z nich nenavštěvuje žádný zájmový kroužek a volný čas neumí správně zužitkovat. Tato cílová skupina tráví svůj volný čas potulováním se po ulicích, v nákupních střediscích nebo se svým okruhem přátel. Nesprávným trávením volného času vzniká velké procento možné kriminality. Proto je důležité správně tento termín charakterizovat.

2 Děti a mládež

Nyní se bude práce zabývat problematikou dětí a mládeže. Důležitým mezníkem, v našem životě je období dětství. V tomto období se utváříme v jakou si celistvou bytost. Učíme se sociálních návykům a také hraní sociálních rolí. Ať už je to role vnuka, žáka v mateřské škole, či kamaráda. Z toho důvodu je důležité objasnit něco z úplného začátku živé bytostí a to z vývoje jedince, poté následuje zaměření na vývojová období a činitele, kteří mají vliv na vývoj. Následovat bude vydefinování pojmu dítě a mládež.

Erickson a jeho **osm teorií koncepce psychického vývoje jedince** (Kohoutek, 2008):

- narození až 1rok – základní důvěra, nedůvěra;
- 1-3 roky – autonomie stud, nejistota;
- 3-6 let iniciativa, vina;
- 6-12 let snaživost, méněcennost;
- 12-19 let identita, zmatené role;
- 20-25 let intimita, izolace;
- 26-64 let generativita, stagnace;
- 65 let a více – spokojenost, zoufalství.

Americký psycholog A. Maslow (2014) vytvořil v roce 1940 **hierarchii potřeb**:

- fyziologické;
- přináležení a lásky;
- úcty a sebeúcty;
- poznání a porozumění;
- estetických prožitků.

Výše zmíněné potřeby jsou z pohledu psychologie pro růst jedince velice důležité, jejich dosažení má velký vliv na formování osobnosti. Pokud nejsou naplňovány, daný jedinec strádá a hledá jiné možnosti. Práce se dále zaměřuje na činitele, kteří ovlivňují vývoj daného jedince, tedy dítěte. *„Určité podklady si dítě přináší na svět už při svém narození. Jedná se o vrozené předpoklady, vlohy, které mohou být zděděné po předcích nebo získané v průběhu prenatálního vývoje. Již*

v okamžiku početí začínají na dítě působit vlivy prostředí, které je formuje. (Pávková, 1999, s. 35) Mezi činitele patří v první řadě rodina, a to z důvodu předávání primárních sociálních norem. Poté sem lze zahrnout i vrstevníky, školu, sdělovací prostředky. Tito činitelé hrají velkou roli při dalším růstu dítěte, ať už při návycích, zvyklostech ale i způsobu trávení svého volného času a mnoha dalšího.

Vágnerová (2000, s. 148) ve své knižní publikaci, rozděluje školní věk dítěte na tři fáze, kterými jsou:

- Raný školní věk - trvá od nástupu do školy (od 6-7 let do 8-9 let), dítě si zde utváří vztah ke škole, nastává změna životní situace.
- Střední školní věk - trvá od 8-9 let do 11-12 let, do doby, než dítě nepřejde na druhý stupeň základní školy, období dospívání, změn.
- Starší školní věk – trvá až do ukončení základní školy, zhruba do 15-16 let.

2.1 Vymezení pojmu - dítě

Česká a Slovenská Federativní republika roku 1991 přijala Úmluvu o právech dítěte, jde o jakýsi zákon, který vedle Ústavy České republiky chrání děti a to v mezinárodním měřítku. Článek 1. Hovoří o dítěti jako o „každé lidské bytosti, mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve“. Tedy právního řádu dané země. Dále se můžeme dočíst, že dítě má právo na svobodu projevu, může svobodně vyhledávat a rozšiřovat svoje informace a myšlenky, bez ohledu na hranice a to vše podle volby dítěte. Avšak musí respektovat práva druhých osob. (Úmluva o právech dítěte, 1991) Je tedy velice těžké vydefinovat přesnou věkovou hranici dítěte, každé vědní odvětví má pro pojem dítě jiné definice a jiné měřítko.

Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže v platném znění charakterizuje dítě jako osobu mladší 15 let a to v § 2 odst. 1 písm. b) což je o 3 roky méně, než jak je uvedeno v Úmluvě.

Obecná pedagogika charakterizuje pojem „dítě“, vychází a respektuje periodizace etap vývoje člověka vytvořenou na základě biologických a psychických kritérií. Pojímá předškolní období, jež vymezuje věkovým rozsahem od narození dítěte do jeho šesti let. (Kořátková, 2008) Velice důležitá je v tomto věku práce na

rozvoji osobnosti, rozvoji kompetencí dítěte. Důležitá je i preventivní činnost, která má za úkol předcházet určitému nežádoucímu jevu, mezi které patří například užívání drog, konzumace alkoholu, trestná činnost a další.

2.2 Vymezení pojmu - mládež

Jak již bylo zmíněno v předchozí podkapitole, přesné vymezení pojmu děti ani mládež nikde není definované, každá vědní disciplína má své charakteristické rysy pro daný název. Z pohledu práva, přesněji Zákona 218/2013 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže v platném znění bere za mladistvého toho, „*kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku.*“ Tedy mladistvým je osoba starší patnácti let avšak mladší než 18 let. Dále nalezneme tento termín i v zákoně č. 200/1990 Sb., o přestupcích v platném znění a to v § 19 odst. 1, kde se „*při posuzování přestupku osoby, která v době spáchání dovršila patnáctý rok a nepřekročila osmnáctý rok svého věku (dále jen „mladistvý“), se přihlíží se zvláštní péči, kterou společnost věnuje mládeži.*“ Dále se tento termín objevuje i v dalších odvětvích práva. Pojmosloví NZDM (2008) označuje mládež jako „*lidskou bytost, která splňuje věkovou hranici do 26 let.*“

V literatuře se uvádí vedle pojmu mládež označení „**neorganizovaná mládež**“, pod kterým si každý představí nejspíše nic nedělající mládež, která neví co se svým volným časem. Svůj čas tráví již podle svého názvu neorganizovaně, tedy neefektivním způsobem (obchodní centra, parky). Jsou to osoby, které se ocitají nebo mohou ocitnout v nepříznivé životní situaci. V tomto případě je velice důležitá pomoc jistých organizací, které zajišťují pomoc, či informace těmto osobám. Tuto pomoc nabízí dále zmíněné nestátní neziskové organizace – nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, kterým bude věnována následující část práce.

Práce bude dále vycházet ze 3 fází vývoje od Vágnerové (2000, s. 148) a také fáze adolescence, a to z důvodu cílové skupiny v nízkoprahových zařízeních, kterou jsou právě děti a mládež ve věku 6 až 26 let. Pro tuto práci bude však důležité zaměření na cílovou skupinu, ve věku od 10 do 20 let, pro potřeby výzkumného byly stanoveny dvě věkové skupiny, a to děti a mládež od 10 do 15 let a od 16 do 20 let, které využívají sociální služby NZDM.

3 Neziskový sektor v České republice

Neziskový sektor byl zařazen do práce z důvodu návaznosti na téma, které se zabývá programy nabízenými nízkoprahovými zařízeními pro děti a mládež. A také pro jeho důležitost v dnešní sociální sféře. Tato část bude zaměřená na neziskový sektor v České republice, budou popsány jeho rysy, vznik na území České republiky, úkol a náplň neziskových organizací a na konec se analýza vybraných organizací v Pardubickém kraji, jejichž cílovou skupinou jsou děti a mládež, tedy na nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (dále jen „NZDM“).

Je důležité uvést, že neziskový sektor se dělí na veřejný a soukromý sektor. Dále se práce bude zabývat soukromým sektorem. Do neziskového sektoru ať již do veřejného či soukromého se řadí všechny organizace, které nebyly zřízeny či založeny za účelem podnikání (dosahování zisku) a to podle §18 odst. 7 zákona č. 586/1992 Sb., o dani z příjmu. (Zákon č. 586/1992 o dani z příjmu v platném znění)

Neziskový sektor České republiky se skládá z různých dalších organizací, které mají společné rysy. Jedním z nich je například to, že jde o organizace, které jsou institucionalizovány. V některých zemích je to dáno jejich formálním statutem, avšak v některých zemích je například institucionální podoba ve formě schůzí a to díky tomu, že tam neexistuje právní ustanovení. Dalším rysem, který práce zmiňuje, bude soukromá povaha, to znamená, že jsou institucionálně odděleny od státní správy, nejsou tedy řízeny orgány s úředníky. Jako jeden z dalších rysů sem patří i nerozdělování zisku mezi vlastníky. Neziskové organizace mohou dosáhnout zisku, avšak nerozdělují ho mezi vlastníky, ale je určen na cíl dané organizace. Posledním znakem je samosprávnost, autonomnost. Tento rys zahrnuje určitý významný prvek v dobrovolné činnosti, ať již formou účasti na konkrétních aktivitách nebo ve vedení organizace. (Frič, Goulli, 2001)

3.1 Vznik nestátních neziskových organizací v České republice

Možnosti sdružovat se, se rozšířily v 19. a první polovině 20. století a v českých zemích znovu po roce 1990. V březnu roku 1990 přijalo československé Federativní shromáždění zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů a zákon

č. 84/1990 Sb., o právu shromažďovacím. Byl také založen Nadační investiční fond, se kterým vznikla i Rada pro nadace jako poradní orgán vlády pro otázky nestátní neziskové organizace. Do země vstoupili i zahraniční dárci a podpořili tak náš rozvoj neziskového sektoru. Časem se vztah k neziskovému sektoru horšil a byl rezervovaný. Až v letech 1997-2001 byl položen právní základ, nový zákon o nadacích a nadačních fondech vedl ke konsolidaci nadační sféry. Další skutečností bylo obnovení Rady vlády pro nestátní neziskové organizace a rozdělení finančních prostředků z Nadačního investičního fondu.

V následujících třech letech se udály další významné věci. Česká republika vstoupila do Evropské unie a to umožnilo navazovat nová partnerství a využívat fondy EU. A také proběhla reforma veřejné správy, vznikly kraje, na které měly být zavedeny prostředky na podporu nestátních neziskových organizací. (Boukal, 2009)

V České republice existují tyto **typy nestátních neziskových organizací** (Neziskovky, 2014):

- spolky;
- obecně prospěšné společnosti;
- ústavy;
- nadace;
- nadační fondy;
- evidované právnické osoby (církvní společnosti).

Typy organizací jako spolek, obecně prospěšná společnost, ústavy, nadace a nadační fondy najdeme v Zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v platném znění. Avšak evidované právnické osoby, mezi které patří církvní společnosti, jsou obsaženy v Zákoně 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech. Práce se bude dále zabývat výše zmíněnými obecně prospěšnými společnostmi.

3.2 Nestátní neziskové organizace v oblasti sociálních služeb

Práce je zaměřená na obecně prospěšné společnosti, zabývající se problematikou prevence kriminality a další trestné činnosti dětí a mládeže. Proto

v následujících odstavcích bude charakterizována oblast působení neziskového sektoru a to nestátní neziskové organizace v oblasti sociálních služeb.

Dle § 32 písm. a), b), c) zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách v platném znění sociální služby zahrnují sociální poradenství, služby sociální péče a služby sociální prevence. Dále práce bude zabývat službami sociální prevence, které jsou prováděny ve vztahu k dětem, dle zákona o sociálních službách je vykonávají nízkoprahová zařízení pro děti a mládež. Cílem je prevence patologických jevů ve společnosti, reakce na patologické jevy, krizovou intervenci a sociálně právní ochranu. Při poskytování těchto služeb je velice důležitá snaha pomoci dotyčnému, v tomto případě dítěti nebo mladistvému překonat obtížnou sociální situaci (rozvod rodičů, výchovné problémy, problémy ve škole, drogy, alkohol) a předcházet vzniku těchto situací. (Boukal, 2009) Na poskytování sociálních služeb se podílí především neziskové organizace, ale i občané, zájmová sdružení a v neposlední řadě rodina.

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (dále jen „NZDM“) je dle § 34 odst. 1, písm. k) zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách v platném znění zařízení poskytující sociální služby. Dále pak § 33 odst. 3 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách v platném znění uvádí, že NZDM je ambulantní formou poskytování sociálních služeb popřípadě terénní služby, tzn., že uživatelé služby dochází denně nebo pracovníci za nimi, do jejich přirozeného prostředí, součástí služby není ubytování. Dále má každé NZDM své Standardy kvality sociálních služeb, které slouží k zajištění kvality služeb daného zařízení.

Posláním NZDM je usilovat o sociální začlenění a pozitivní změnu v životním způsobu dětí a mládeže. Jedinci, který se ocitl v nepříznivé sociální situaci, poskytovat informace, odbornou pomoc, podporu, a předcházet tak jeho sociálnímu vyloučení. Dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách v platném znění, jsou cílovou skupinou děti od 6 do 26 let věku, které jsou ohrožené určitými společensky nežádoucími jevy.

Metody, které pracovníci v NZDM praktikují, nejsou donucovací. S klienty se jedná individuálně, záleží tedy na jejich svobodném rozhodnutí. Jak již vyplývá,

docházení do NZDM záleží na klientovi, jak se sám svobodně rozhodne. Poskytování služeb je zcela anonymní.

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, dle § 62 odst. 2 písm. a), b), c) zákona o sociálních službách obsahuje tyto základní činnosti:

- výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti;
- zprostředkování kontaktu se společenským prostředím;
- sociálně terapeutickou činnost;
- pomoc při uplatňování práv, zájmů a při odstraňování osobních záležitostí uživatele.

Dále ale může NZDM zajistit pro svou cílovou skupinu děti a mládež následující činnosti, jakými jsou (Diakonie, 2011):

- Snížení sociálních rizik vyplývajících z konfliktních společenských situací, životního způsobu a rizikového chování.
- Zvýšení sociálních schopností a dovedností.
- Podporu sociálního začlenění do skupiny vrstevníků i do společnosti, včetně zapojení do dění místní komunity.
- Nezbytnou psychickou, fyzickou, právní a sociální ochranu během pobytu v zařízení a podmínky pro realizaci osobních aktivit.
- Zlepšovat kvalitu jejich života.
- Předcházet nebo snížit zdravotní rizika související s jejich způsobem života a další.

Důležitým pojmem je princip „Nízkoprahovosti“, kterým se všechny nízkoprahové zařízení pro děti a mládež řídí. Jde o realizaci služby tak, aby byla umožněna uživateli služby dobrá dostupnost, a to jak časová, prostorová, tak i finanční. (Pojmosloví NZDM, 2008). Koncept nízkoprahovosti je z hlediska interakčního a intervenčního sociální analogií k pojmu bezbariérový. (Jedlička, 2004) Jedná se o synonymum ke slovu bezbariérový - bez překážek či snadný.

Mezi základní zásady nízkoprahovosti patří (SKP-Centrum, 2011):

- bezplatnost - služba je bezplatná a nevyžaduje jakoukoliv formu členství či registrace;

- anonymita – uživatel má právo zůstat v anonymitě a nesdělovat své jméno či příjmení;
- bezpečí - uživateli je garantován bezpečný prostor pro vyjádření svých potřeb;
- dobrovolnost - služba je dobrovolná a uživatel může od jejího poskytování kdykoliv, bez udání důvodů, odstoupit;
- rovnost - na poskytované služby mají nárok všichni bez rozdílu pohlaví, rasy, národnosti, etnické příslušnosti, sociálního postavení;
- respekt - pracovník vždy respektuje uživatele a jeho rozhodnutí.

„To, co odlišuje NZDM od běžného volnočasového klubu, je především tým pracovníků (sociální, pedagogičtí pracovníci, pracovníci v sociálních službách“

Takto charakterizuje NZDM Diakonie Jablonec nad Nisou (2011)

V každém nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež se používají tyto intervence (Pojmosloví NZDM, 2008):

- pobyt v zařízení – poskytuje hlavně teplo, světlo, místo k sezení;
- volnočasové aktivity (základní jednoduché instrumentální aktivity, složitější volnočasové aktivity, akce, které iniciovali sami uživatelé, akce, které slouží ke zpestření rutiny (turnaje, výlety), v neposlední řadě dílny);
- doučování;
- preventivní, výchovné a pedagogické programy;
- krizová intervence – jde o řešení krizové situace, která v životě uživatele nastala, diagnosticko-terapeutický přístup;
- doprovod – dojednání návazné služby v zařízení návazné péče, jde nejčastěji o fyzický doprovod;
- kontakt s institucemi – intervence, která je realizována pracovníkem (ústně nebo telefonicky) u institucí návazné péče;
- případová práce – dlouhodobá individuální práce;
- skupinová práce – cílená aktivita, která je poskytována skupině uživatelů, vede k rozvoji psychosociálních dovedností;
- práce s blízkými osobami (rodina, přátelé uživatele);

- poradenství – provádí se formou rozhovoru v samostatné místnosti, kdy je pracovník s uživatelem sám, obsahuje vyhodnocení situace;
- kontaktní práce – vytváření určitého prostoru pro sestavení individuálního plánu uživatele;
- situační intervence – má výchovný obsah, který vzniká v daném zařízení
- informační servis uživatele – jde o předání informací od pracovníka k uživateli.

Dále mohou tyto kluby poskytovat svým uživatelům terénní služby (program), které jsou prováděny v přirozeném prostředí uživatele služeb, tedy buď v místě jeho bydliště, nebo v místě, kde se nejčastěji zdržuje, většinou se jedná o hřiště, sídliště a další. Terénní programy mají i další název a to streetwork, jinak řečeno práce na ulici (dále jen „street“). Sociální pracovníci, kteří tuto činnost vykonávají, se nazývají streetwokeři (terénní pracovníci). Jde o stejné naplňování cíle jako na běžném klubu pro děti a mládež. Úkolem streetworkera (terénního pracovníka) *„je vyhledávat a kontaktovat skupiny a jednotlivce, kteří jsou stylem svého života nebo trávením volného času více ohroženi negativními sociálními jevy a následně jim nabídnout, nebo zprostředkovat pomoc. Jde především o ty jednotlivce, kteří sami nejsou ochotni pomoc vyhledat, nebo to nedokáží. Streetworker často pracuje s mladými lidmi, kteří se hlásí k některé vyhraněné skupině - subkultuře. Těmto lidem streetworker nabízí poradenství přímo v terénu, instrumentální pomoc s jejich problémy (např. doprovod na úřady, zprostředkování další odborné pomoci), nebo asistenci při realizaci jejich vlastních nápadů akcí.“* (Streetwork, 2006) Práce sociálních pracovníků v terénu je stejně důležitá jako činnost pracovníků na klubu, kam cílová skupina dochází. Důležitá je informovanost o nabízených službách a případná pomoc v jejich přirozeném prostředí.

3.3 Sociální pracovník

Jelikož je velice důležitá práce sociálního pracovníka, který vykonává činnost nejenom v nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež a to jakožto sociální pracovník na klubu, či streetworker bude dále popsáno, co je náplní jeho práce, dosažené

vzdělání, které je kritériem pro výkon pomáhající profese a práva či povinnosti, které musí dodržovat a řídit se jimi.

Dále je uvedena krátká definice o vzniku profese sociálního pracovníka, a to z periodika Sociální práce/Sociálna práca z roku 2007, kde je věnovaný článek právě sociálním pracovníkům a to s názvem „Kdo je sociální pracovník a proč by měl být vzdělaný. „*Profese vznikla jako reakce na potřebu řešit nové nepříznivé situace, které způsobují problémy nejen jednotlivci ale také celé společnosti.*“

Dle §109 zákona o sociálních službách je sociální pracovník fyzická osoba, která „*vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace, zjišťuje potřeby obyvatel obce a kraje a koordinuje poskytování sociálních služeb.*“ Vedle toho Etický kodex sociálních pracovníků, popisuje sociálního pracovníka, který respektuje jedinečnost každého jedince bez ohledu na původ, věk, pohlaví, rodinný stav, jazyk, sexuální orientaci a další. Respektuje právo na seberealizaci v míře, aby nedocházelo k omezení práva druhých. Pomáhá jednotlivcům, skupinám či komunitám svými dovednostmi a znalostmi při jejich rozvoji a řešení konfliktů. Sociální pracovník také dává přednost profesionalitě před svými osobními zájmy. Klienty/uživatele podporuje, chrání jak jejich důstojnost, tak i práva, zaměřuje se na jejich silné stránky. (Etický kodex, 2006) Sociální pracovník má také za úkol „*přispívat ke zlepšení narušených sociálních vztahů v přirozeném prostředí, učit jednotlivce správným životním postojům a chování.*“ (Sociální práce, 2007, s. 5) Všechny tyto definice hovoří o tom, že pracovník musí umět poradit, či pomoci klientovi/uživateli, který potřebuje pomoci ve své tíživé životní situaci. Dále je důležité uvést, že sociální pracovník by měl být velice trpělivý, vyrovnaný, empatický a dostatečně vzdělaný na to, aby mohl toto povolání vykonávat.

Předpokladem pro výkon profese sociálního pracovníka je svéprávnost, zdravotní způsobilost, odborná způsobilost a v neposlední řadě i bezúhonnost. Odbornou způsobilost bude dále vysvětlena - jedná se o vyšší odborné vzdělání

v oborech zaměřených na sociální práci, sociální pedagogiku, sociální a humanitární práci, sociálně právní činnost, a charitní a sociální činnost. Dále vysokoškolské vzdělání v oborech sociální práci, sociální politika, speciální pedagogika, sociální pedagogika, sociální patologie a právo. A dále pak akreditované kurzy, které jsou v rozsahu nejméně 200 hodin a praxe při výkonu povolání sociálního pracovníka alespoň 5 let. Sociální pracovníci jsou dále povinni se dále vzdělávat, a to účastí na akreditovaných kurzech, odborných stážích, konferencích a dalších. (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

3.4 Vymezení pojmu program

Pod pojmem program si může každý představit něco jiného, někdo počítačový program, televizní program, někdo program neboli nabídku. Práce bude obsahovat programy, které nabízí nízkoprahová zařízení pro děti a mládež. Program neboli „*pracovní náplň jinak také stanovený plán činnosti*“. (Slovník cizích slov, 2005-2015) Tak definuje tento pojem internetový zdroj Slovník cizích slov. Pod pojmem program si můžeme představit nabídku sociálních služeb, které nabízí NZDM.

Druhy programů dle potřeb uživatelů:

- preventivní;
- pedagogické;
- výchovné.

Tyto specifické programy jsou vytvořené dle potřeb uživatelů daných služeb. Například mezi preventivní programy může patřit prevence zneužívání toluenu, omamných látek, gamblerství, drog, do pedagogických programů můžeme zařadit program na rozvoj schopností a dovedností budoucích žáků základních škol, středních škol, či uchazečů o pracovní pozici. Programy jsou buď ve formě besed, letáček či přednášky. (Pojmosloví, 2008)

Programy dle délky trvání:

- jednorázové;
- příležitostní;
- dlouhodobé.

Mezi krátkodobé patří například besedy, pořady, dokumenty, pořádané interními či externími pracovníky. Řadí se sem například skupinová práce, kontaktní práce a další. Dlouhodobé programy, obsahují předávání znalostí, nácvik dovedností, součástí je hodnocení výsledků, jde především o kontaktní práci, situační intervenci a poradenství.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy v roce 2011 spustilo projekt „Programy státní podpory práce s dětmi a mládeží a to pro neziskové organizace na léta 2011 až 2015“. Jde o jakousi podporu činnosti a aktivit neziskových organizací, ve formě finančních dotací. Programů je celkem pět, a cílem je vedení k účelnému naplňování volného času dětí a mládeže, mezi které patří program o zabezpečení činnosti neziskových organizací, podpory forem práce s neorganizovanými dětmi a mládeží, investiční rozvoj, mimořádné dotace a podpora činností informačních center pro mládež. (MŠMT, 2011)

Jak už bylo výše zmíněno, neziskový sektor je v dnešní době velice důležitý nejenom pro oblast sociální. Zastává důležitou funkci, v sociálních službách, kde je poskytovatelem daných služeb. V neziskovém sektoru je velká řada spolků, organizací, společností, které zastřešují tyto služby, avšak práce se bude dále zabývat jen programy nízkoprahových zařízení pro děti a mládež.

3.5 Programy vybraných NZDM v Pardubickém kraji

Každý kraj má svá specifika a tím i různou nabídku programů pro trávení volného času dětí a mládeže, která odpovídá poptávce. Ani v Pardubickém kraji tomu není jinak, každé NZDM se různí v cílové skupině a nabízených programech. Dále je uveden přehled vybraných neziskových organizací, tzv. nízkoprahových zařízení pro děti a mládež. Zařízení byla vybrána dle měst s velkým počtem obyvatel, jelikož je v Pardubickém kraji více neziskových organizací, zvolila jsem pro svoji práci organizace, které jsou nejbližší mému bydlišti, a také z důvodu, již vykonaných vysokoškolských praxí v některých z níže uvedených zařízení, které mi byli velikým přínosem. Mezi vybrané organizace patří – Chrudim, Pardubice, Přelouč a Vysoké Mýto.

Práce se zaměřuje na název organizace, název klubu, sídlo organizace či klubu, cílovou skupinu a její věkovou dostupnost, dále na dobu založení (fungování

klubu), nabídky programů a počtu pracovníků pracujících v daném zařízení, provozní doba. Organizace budou seřazeny abecedně dle názvu klubu.

NZDM Agora - zastřešuje její organizace Šance pro Tebe, která sídlí v Chrudimi, v ulici Štěpánkova 92, 537 01. Cílovou skupinou, pro kterou nabízené služby klubu jsou děti a mladí lidé ve věku 13-26 let. Otevřeno mají tři dny v týdnu a to v úterý 14-17 hodin, středa 14-18 hodin, čtvrtek 14-17 hodin. Dále provozují i terénní program, kde je cílová skupinou děti a mládež ve věku 12-26 let, tento program provozují v pondělí 13-17 hodin, úterý 13-14 hodin, středa 13-14 hodin a čtvrtek 13-14 hodin. Celkem je zaměstnáno 5 pracovníků.

Programy, které klub Agora nabízí svým uživatelům, jsou například preventivní programy - měsíční akce, na kterých se řeší určité preventivní téma, vybrané uživatelé, festivaly, na kterých účinkují uživatelé nebo je sami organizují, vzdělávací programy ve formě besed, možnosti doučování, volnočasové programy (aktivity) - stolní fotbal, šipky, společenské deskové hry. (Šance pro Tebe, 2013)

NZDM Emko - zastřešuje její SKP-Centrum, o.p.s., která sídlí v Pardubicích, Sídlo NZDM Emko, je však ve Vysokém Mýtě na adrese Husova 146, 566 01. Cílovou skupinou jsou zde děti a mládež ohrožené nepříznivou sociální situací ve věku 10 až 26 let. Otevřeno mají pět dní v týdnu a to pondělí – čtvrtek od 12,30 do 17,30 a v pátek od 11 – 16 hodin. Provozují i terénní program, který je pouze ve středu od 9,30 – 12,30 hodin. Celkem je zde zaměstnáno 5 pracovníků.

Programy, které klub nabízí, jsou například volnočasové aktivity – ping-pong, stolní fotbal, společenské deskové hry, vzdělávací programy – besedy, dokumenty, doučování, sociální programy - sociální poradenství, socio-terapeutické programy, různé akce, preventivní přednášky a další. (SKP-Centrum, 2011)

NZDM Free klub- zastřešuje jako v předchozím klubu, SKP-Centrum, o.p.s., klub sídlí na adrese Jungmannova 2550, 530 02 Pardubice. Cílovou skupinou jsou zde děti a mládež ve věku 6 až 26 let, zažívající nepříznivou sociální situaci, cílem je smysluplné trávení volného času. Otevřeno mají celý pracovní týden a to od pondělí do pátku od 12-17 hodin. Poskytují i terénní program, který je v pondělí od 14-18 hodin, a v úterý a čtvrtek od 13-18 hodin a ve středu a pátek od 13 do 17 hodin. Celkem je zde zaměstnáno 7 pracovníků.

Programy, které nabízí svým uživatelům, jsou například vzdělávací programy – jak ve formě doučování, kurzů na rozvoj uživatelů, tak volnočasové programy (aktivity), jako je stolní fotbal, fotbálek, taneční sál, basketball, stolní společenské hry, dále připravují pro své uživatele výtvarné programy, měsíční programy, které obsahují preventivní besedy, přednášky, soutěže a nácvik dovedností. (SKP-Centrum, 2011)

NZDM Jakub klub - zřídila Charita Přelouč, klub sídlí na adrese Českobratrská 90, 535 01 Přelouč. Cílovou skupinou jsou děti ve věku 6 - 15 let, ohrožené společensky nežádoucími jevy z Přelouče a okolí. Otevírací doba je zde od pondělí do čtvrtka od 12-17 hodin. Je zde zaměstnáno 5 pracovníků.

Programy, které klub nabízí, jsou volnočasové aktivity (programy), mezi které patří například florbal, kuželky, šipky, procházky a další společenské hry. Poté měsíční programy, které obsahují různé besedy, preventivní akce, pohybovo-turistické programy - výlety, soutěže na rozvoj uživatelů, vzdělávací programy zaměřené na přednášky, doučování, výtvarné akce na rozvoj kreativity a mnoho dalších. (Charita Přelouč, 2015)

Výše zmíněné organizace mají společné charakteristické rysy, mezi které můžeme zařadit, cíl poslání daných organizací, kterým je nabídka pomoci osobám, které jsou nebo se mohou ocitnout v nepříznivé životní situaci. Dále sem můžeme zahrnout výše zmíněnou nabídku programů, která slouží právě k naplňování cílů daných organizací a smysluplného trávení volného času. Naopak mezi odlišné prvky těchto organizací patří v první řadě věková hranice cílové skupiny, pro kterou jsou určeny služby NZDM. Dále sem také patří rozdílnost ve zřizovatelích daných NZDM klubů.

4 Spokojenost uživatelů NZDM v Pardubickém kraji – výzkumná část

4.1 Cíl šetření

Cílem bakalářské práce je zmapování neziskových organizací, které nabízí své služby dětem a mládeži v Pardubickém kraji. Jejich základní charakteristiku a zjištění nabízených programů. Práce je zaměřená jako zpětná vazba pro pracovníky daných NZDM, dále jako přehled nabízených programů pro budoucí uživatele, studijní materiály pro studenty zabývající se problematikou dětí a mládež, či pro veřejnost jako jakési seznámení s programy výše zmíněných organizací.

Hlavním cílem výzkumného šetření „je charakteristika organizací v Pardubickém kraji, zmapování a zhodnocení nabídky nízkoprahových zařízení pro děti a mládež (dále jen „NZDM“) z pohledu uživatele a pracovníka“.

Mezi **díličí cíle** patří:

DC1 – Zjistit, zda nabídka služeb odpovídá poptávce ze strany uživatelů.

DC2 - Zjistit, jaká je dostupnost pro cílovou skupinu. (z hlediska vzdálenosti školy, bydliště, zastávky MHD).

DC3 - Zjistit, jaká je informovanost o nabízených programech a o samotných NZDM.

Na základě stanovených dílčích výzkumných cílů byly formulovány **dílčí výzkumné otázky** a to následující:

Tabulka 1 Výzkumné otázky (Blehová, 2015)

Cílem práce - spokojenost služeb z pohledu uživatelů		
OBLAST SPOKOJENOSTI	Uživatelé	Pracovníci
VO1 - Odpovídá nabídka programů NZDM požadavkům uživatelů služeb?	Co nejraději na klubu děláš? Je něco co tě baví, ale na klubu to nenajdeš? Co tě naopak nebaví?	Jaká je nabídka programů u Vás v NZDM? Co nabízíte? Jsou tyto programy využívány nebo vy sami vidíte mezery a možné změny.
OBLAST DOSTUPNOSTI		
VO2 - Jsou kluby NZDM dostupné pro děti a mládež?	Máš to do klubu daleko? (z domu, ze školy, od zastávky MHD?)	Je dle Vašeho názoru dobrá lokalita klubu? Jaká je návštěvnost klubu denně? Dochází Vám sem "přespolní" děti, mají možnost?
OBLAST INFORMOVANOSTI		
VO3 - Jaká je informovanost o nabízených programech a samotných NZDM?	Kde jsi o klubu slyšel? (kamarádi, letáčky ve školách, akce pořádané klubem, jiné?) Domníváš se, že by se o klubu mělo vědět více? (ve škole, na veřejnosti, doma)?	Pořádáte besedy, akce i mimo klub? Kde se o Vás mohou děti/mládež dozvědět? Provozujete internetové stránky? Domníváte se, že tato informovanost je dostatečná?

4.2 Popis využitých metod

Výzkum je prováděn kvalitativním výzkumem, a to metodou strukturovaného rozhovoru (interview) malé množství odpovídajících má za následek získání většího osobního vztahu s dotazujícími, získání subjektivních názorů, kterých není

kvantitativní výzkum schopen dosáhnout. Charakteristikou kvalitativního výzkumu se zaobírá velké množství autorů, například Hendl (2005, s. 30) ve své knize charakterizuje kvalitativní výzkum, jako určitý proces, vytváření nových poznatků, která jsou systematická a předem naplánovaná, vede k zodpovězení otázek výzkumníka. Také Creswell (Creswell in Hendl, 2005, s. 50) definuje tento pojem jako „*proces hledání porozumění, které je založeno na metodologickém zkoumání sociálního nebo lidského problému.*“ Ani Disman (Disman in Miovsky, 2006, s. 16) se ve své charakteristice nijak neliší od předešlých autorů, ten definuje kvalitativní výzkum jako „*nenumernické šetření a interpretaci sociální reality.*“ Jednoduše řečeno, pozitivní přínos použití této výzkumné metody je ve větším množství získaných informací a srozumitelnosti jak v pokládání otázky, tak i v získané odpovědi od dotazovaného, tak i důraz na neuvádění statistických/matematických metod. Kvalitativní výzkum napomáhá, k vytvoření určité teorie a vytvoření nových hypotéz.

4.3 Respondenti

Výzkumné šetření probíhalo v únoru/březnu letošního roku, tedy roku 2015 a to v předem vybraných nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež v Pardubickém kraji, mezi které patřil klub Agora (Chrudim), Free klub (Pardubice), Jakub klub (Přelouč) a klub Emko (Vysoké Mýto), se kterými jsme měla domluvenou spolupráci po předchozí e-mailové domluvě. Již předem jsem byla upozorněna na možné problémy spojené s výkonem kvalitativního výzkumu, z důvodu nedůvěry ze strany uživatelů. Rozhovoru se účastnil vždy jeden pracovník z výše zmíněné organizace, kterému jsme položila dané otázky. Zabývající se nabídkou programů, využitelností, informovanost klubu. Pracovníci byli velice otevření, a proto neměli problém s charakteristikou nedostatků, které vidí právě v programech NZDM. Dále jsem se zaměřila, na spokojenost uživatelů služeb. V každém zařízení jsem se snažila navázat přátelský vztah s každým uživatelem, tento vztah, který byl založen na komunikaci a částečné otevřenosti. Uživatelé byli nakonec natolik otevření a tak mi rádi poskytli krátké interview, kterého se mohla účastnit i sociální pracovnice daného klubu, a to v případě potřeby uživatele. Uživatele jsem si vybírala dle věku, který v práci dělím a dále s ním pracuji, proto jsem se zaměřila na mladší a starší uživatele. Mezi mladší patřili děti ve věku od 10

do 15 let, a starší skupinou byla mládež ve věku 16 až 20 let. Každé zařízení má svá specifika a cílovou skupinu, zmíněno výše, a tak mnohdy nastala situace, kdy mi nebylo umožněno použít interview s uživateli dle mého stanoveného cíle. Například uživatelé NZDM Jakub klub nejsou starší 15 let a tak bylo naplnění cíle (interview se starším jedincem 15 let) nereálné. I tak mi všechna poskytnutá data byla velkým přínosem a obohacením jak pro práci tak i pro mne samotnou. Také bych chtěla zmínit, že tento výzkum byl zcela anonymní, to znamená, že uživatelé ani pracovníci služeb mi nesdělili svá jména či přezdívky, pouze věk.

Tabulka 2 Základní informace - pracovníci NZDM (Blehová, 2015)

Respondent	Věk	Pohlaví	Dosažené vzdělání	Výkon činnosti v NZDM
Pracovník 1	25	muž	VŠ Sociologie, kurz pracovníka v sociálních službách	3 roky
Pracovník 2	23	žena	VOŠ Sociální práce	od 8/2014
Pracovník 3	24	žena	Kurz pracovníka v sociálních službách	2 roky
Pracovník 4	25	žena	VŠ Sociální práce	3 roky

Ve výše uvedené tabulce, zabývající se základními informacemi o pracovnících NZDM, je viditelné, že pracovníci v NZDM klubech jsou mladí lidé v průměrném věku 24 let, a to dle mého názoru slouží jako dobrý nástroj pro navázání kontaktu, uživatelé pracovníky respektují, navazují s nimi vztah jako se svými vrstevníky a přáteli. Viditelné je i vzdělání, které mají pracovníci v těchto organizacích, kde převládají sociální obory, ale není to však pravidlem, pro podložení tohoto subjektivního názoru by bylo zapotřebí se dále zaměřit na více pracovníků a to ve větším měřítku, například celorepublikovém.

Tabulka 3 Základní informace – uživatelé služeb NZDM (Bleková, 2015)

Respondent	Věk	Pohlaví	Bydliště	Využívání služeb NZDM
Uživatel 1	10	muž	Přelouč	2 roky
Uživatel 2	10	žena	Přelouč	2 nebo více let
Uživatel 3	11	žena	Vysoké Mýto	od 9/2014
Uživatel 4	13	muž	Vysoké Mýto	2 a více let
Uživatel 5	12	muž	Vysoké Mýto	2 roky
Uživatel 6	19	žena	Chrudim	měsíc
Uživatel 7	14	muž	Chrudim	3 roky zpět
Uživatel 8	13	žena	Chrudim	3 roky zpět
Uživatel 9	17	muž	Pardubice	6 let
Uživatel 10	20	muž	Pardubice	14 let
Uživatel 11	17	muž	Pardubice	2 roky zpět
Uživatel 12	20	muž	Pardubice	6 let

Výše zmíněná tabulka obsahuje základní informace o uživatelích, kteří využívají sociálních služeb NZDM klubů, mezi které patří věk, pohlaví, místo bydliště a v neposlední řadě i dobu, kterou již služby využívají. Doba je však ve většině případů orientační, neboť si dotazovaní na přesné datum/rok nevzpomněli.

Průměrná doba využívání služeb je dle tabulky 3 roky. Je zde zřejmé, že mezi dotazovanými byli nejčastěji chlapi ve věku 10-20 let, a to 8 chlapců z 12 dotazovaných, ostatní 4 byly dívky, tři z nich ve věku 10-13 a jedna ve věku 19 ti let. Menší procento dívek je z důvodu, právě menší návštěvnosti těchto klubů a také z větší míry ostychu při vykonávání výzkumného šetření.

4.4 Analýza dat

Z výzkumného šetření vyplývají tyto údaje:

VO1 - Odpovídá nabídka programů NZDM požadavkům uživatelů služeb?

Na zodpovězení této výzkumné otázky, byly použity otázky z rozhovoru pro uživatele služeb, jakými jsou:

Na otázku co nejraději na klubu děláš, odpovědělo všech 12 respondentů. Dívky odpovídaly „*nejradši mám korálky a zapejkání náušnic, můžu je pak dát mámě a udělat jí radost*“, nejčastěji se dívky shodly, že je baví tvůrčí činnost a workshopy. Naopak dotazovaní chlapi nejčastěji uvedli, že je baví, „*fotbálek, pinec, komp a pokec s kámošema*“. Dva z nich uvedli, že nejčastěji jdou do klubu na „*pokec*“ s pracovníky.

Zda je něco, co by uživatele bavilo, ale na klubu to nenajdou, myšleny jsou nové společenské hry, výtvarné náčiní a jiné. Odpovědělo pět respondentů, že je spokojených s nabídkou a vybavením klubu, jeden uvedl, že by uvítal modernější vybavení klubu, dále dalšímu respondentovi by se hodila hudebna, „*na zkoušení novejš songů a pořádný řezání do bubnů*“. Tři odpovídající respondenti se shodli na kulečnicku. A poslední respondent odpověděl „*tak super by byli automaty no, nebyla by nuda, hráli bychom*“. Tato otázka znamenala pro mnohé dlouhou odmlku a poté odpověď, že klub vlastně nabízí úplně vše k jejich potřebě.

Při zjišťování otázky co uživatele naopak na klubu nebaví, co je štve, jen dva z dotazovaných 12ti respondentů odpověděli, že by nejraději zrušili pravidla, které je omezují. Zbýlých deset respondentů na tuto otázku odpověděli slovem „*nevím, všechno mě baví*“. Tato skutečnost mě velice mile překvapila, domnívala jsem se, že je více nespokojených uživatelů.

Dále jsou použity otázky z rozhovoru pro pracovníky klubu

Při mapování jaká je nabídka programů v daném NZDM odpovědi dotazovaných čtyř respondentů (pracovníků) se víceméně shodovaly a to v nabídce nabízených programů, mezi které patří – volnočasové aktivity (hry, tanec, počítač a další), vzdělávací programy (preventivní přednášky, doučování), měsíční programy, výtvarné programy (workshopy, další). Dále pak tři pracovníci ze 4 uvedli, že provozují terénní program. Pouze jeden z respondentů uvedl, že provozují i turisticko-pohybové aktivity (výlety) a socio-terapeutické činnosti.

V otázce, zda vidí oni sami nějaké mezery a možnosti změny či se domnívají, že nabídka je dostatečná poptávce, se dotazovaní respondenti shodli na tom, že *„nabídka je dostatečná, ale spíše teď není moc prostoru nějakou individuální práci“* a to z důvodu více uživatelů a málo pracovníků na klubu.

Na otázku, které aktivity jsou nejčastěji využívány právě cílovou skupinou, odpověděli všichni respondenti stejně, a to tak, že nejčastěji využívanými aktivitami jsou všechny výše zmíněné. Znamená to tedy, že nepřevládá žádná z aktivit, která by byla méně využívána.

Závěr k VO1 a shrnutí DC1: Z výzkumného šetření zaměřené na oblast spokojenosti, tedy vyplývá, že tato oblast a oblast využitelnosti nabízených služeb (programů) je na velice dobré úrovni. Programy jsou plně využívány, kladně jej hodnotí jak pracovníci, tak i sami uživatelé. Nabídka dle mého názoru je plně vystihující zájmy dětí či mládeže, kluby jsou uspořádány dle potřeb uživatelů, vybavenost těchto zařízení je dostačující. Závěrem lze říci, že nabídka programů neziskových organizací v městech Pardubického kraje se od sebe nijak významně neliší, kluby nabízejí podobné ba i stejné programy pro své uživatele.

VO2 – Jsou kluby NZDM dostupné pro děti a mládež? (z pohledu vzdálenosti od školy, bydliště, či zastávky MHD)

Na otázku, zda to mají uživatelé do klubu ze školy, domova nebo zastávky městské hromadné dopravy daleko, či si myslí, že je to dobré místo pro klub, se všechny odpovědi shodovaly, v tom, že daný uživatel pochází z města, ve

kterém se nachází daný klub - „je to sem kousek, bydlím o pár ulic dál“ „jede bus až sem“. „Klub je pěkně v centru, super“

Další otázky jsou směřovány na pracovníky klubů:

Respondenti na otázku, zda je podle nich dobrá lokalita klubu, odpověděli - „centrum je pro klub dobrá lokalita, ale nevýhodu to má, že jsme všem na očích, lidé si stěžují a volají Policii“ Tak odpověděl jeden pracovník z nejmenovaného NZDM, všechny uvedené kluby sídlí v centru města, a to kvůli lepší návštěvnosti, avšak „stížnosti a střet s okolím jsou bohužel skoro na denním pořádku“. Jiní uvádí lokalitu v centru jako výhodu pro výkon sociálních služeb, službu využívá více uživatelů.

Při zjišťování jaká je návštěvnost klubu denně, odpověděli respondenti jednoznačně, že klub navštěvuje denně zhruba 16-25 dětí. Vliv počasí, konané veřejné akce ve městě a spousta dalšího má za vliv kolísavost „docházky“ do klubů.

Dochází Vám sem i „přespolní“ děti, které nebydlí přímo v daném městě, mohou i tyto děti službu využívat? Na danou otázku odpověděli tři pracovníci, že do organizací dochází uživatelé, kteří jsou z daného města, avšak se občas stává, „že přivedou i svého příbuzného, kamaráda, který bydlí jinde, službu mu i tak poskytneme“. Čtvrtý pracovník dodal, že na „přespolní“ děti nemají kapacitu, avšak sociální službu jim poskytnou.

Závěr k VO2 a shrnutí DC2: Dostupnost nabízených služeb jak z pohledu vzdálenosti ať již ze školy, bydliště či autobusové zastávky je dle zjištěných údajů z výzkumného šetření na dobré úrovni. Všechny nízkoprahové zařízení pro děti a mládež se nachází v samém centru daného města, a tak není v cestě žádná bariéra, která by zabraňovala klub navštěvovat. Ze strany pracovníků jsem se setkala s kladnými odpověďmi na danou problematiku. Domnívám se, že tyto kluby by měli být umístěné v centru, v centru dění, jde o jakési začleňování cílové skupiny do společnosti.

VO3 – Jaká je informovanost o nabízených programech a samotných NZDM?

Údaje použité z rozhovoru s uživateli služby:

Při zjišťování otázky, kde dotyčný uživatel o klubu slyšel,(kamarádi, letáčky ve škole, na ulici, besedy, internet, akce pořádané klubem a jiné), odpovědělo, všech dvanáct respondentů, že informace o klubu získali prostřednictvím svého kamaráda či známého, který do zařízení již docházel/dochází. Dále uvedli, že byli přítomni na akcích pořádací NZDM klub, ve kterém se dozvěděli potřebné informace.

Dále v otázce, zda se domnívají, že by se mělo o klubu více vědět (rodiče, ve škole, kamarádi), odpověděli všichni respondenti „*ani ne*“ „*nevím*“. „*Přijde mi, že povědomí o klubu je, kámoši o něm vědí, stačí to*“.

Údaje použité z rozhovoru s pracovníky:

Při mapování, zda kluby pořádají besedy, akce i mimo klub, kde se o daném zařízení mohou budoucí uživatelé dozvědět, (veřejné akce, ve školách), respondenti uvedli, že nabízí prezentace své činnosti ať již na půdě školských zařízení tak i na své půdě, tedy v prostorách klubu, či pořádají sportovní akce pro zvýšení povědomí lidí o činnosti NZDM.

Na otázku, zda provozují internetové stránky či sociální sítě, odpověděli, že spravují internetové stránky a mají i na sociální sítě, jako je například facebook.

Při položení další výzkumné otázky zaměřené na, aktivity směřující k informovanosti, a to, zda jsou dostatečné, nebo zda v nich vidí mezery, respondenti uvedli jako jeden z možných problémů malé pokrytí služeb terénního pracovníka, který má pracovní dobu v dopoledních hodinách, což je kvůli školní docházce neefektivní. Naopak další respondent, uvedl, že informovanost stoupá a to z důvodu spolupráce s jinými organizacemi v sociálních službách, jako je OSPOD.

Závěr k VO3 a shrnutí DC3: Z výše položených otázek je patrné, že informovanost, ze strany organizací je dostačující. Organizace pořádají různé akce, na kterých se mohou potenciální uživatelé o službách klubu dozvědět, či preventivní akce pořádané přímo v sídle školy či daného klubu, které vedou také k jakési informovanosti a prezentaci daných služeb, tak i spravování sociálních sítí. Je zde zapotřebí však zmínit, fakt, že terénní pracovník a práce v terénu je velice důležitá, ať už se jedná o informovanost nabízených služeb organizací, či o výkon sociální práce pracovníkem, preventivní činnost nebo jen mapování výskytu potenciálních uživatelů, a tak by jí měla být přidělena i stejná důležitost jako náleží klubu.

4.5 Shrnutí výsledků

Hlavním cílem práce bylo zjištění spokojenosti služeb z pohledu uživatelů, šlo o jakési zhodnocení nabízených programů. Pro naplnění hlavního cíle byly stanoveny další dílčí cíle (dále jen, DC“), které se zabývají oblastí spokojenosti, jak ze strany uživatelů, tak ze strany pracovníků. Jde o jakési zjištění, zda nabídka služeb nabízených neziskovými organizacemi v Pardubickém kraji odpovídá poptávce, v tomto případě jde o DC1. Dalším dílčím cílem, tedy DC2 je oblast zabývající se dostupností daných služeb. Jde o zjištění dostupnosti služby, tím je myšlena lokalita, ve které se klub nachází, a to z hlediska vzdálenosti školy, bydliště či zastávky městské hromadné dopravy. Třetí dílčí cíl (DC3) je zaměřen na informovanost programů nabízených právě NZDM.

K prvnímu dílčímu cíli odpovídá výzkumná otázka 1 (dále jen „VO1“), ve které nalezneme odpovědi od respondentů (pracovníků, uživatelů). VO1 řeší, jak odpovídá nabídka programů NZDM poptávce uživatelů. Z teoretické části práce, ve které se nachází specifika nabízených programů, zkoumaných organizací bylo zřetelné, že se nabízené programy od sebe ve vybraných NZDM v Pardubickém kraji neliší. Tedy, že nabídka programů, je ve vybraných NZDM stejná, všechny kluby nabízí základní nabídku, mezi které řadíme volnočasové aktivity, vzdělávací a výtvarné, dále se pak objevují i sportovní a pohybové aktivity. Tato VO obsahovala další otázky typu: co nejraději na klubu daný uživatel dělá, co ho baví, avšak na klubu to nenajde, či zda je něco, co ho naopak nebaví. Na základě informací získaných od respondentů, výsledky výzkumu ukázaly, že uživatelé využívají

všechny výše zmíněné programy (tedy nabídku daných klubů). Velice oblíbeným programem jsou volnočasové aktivity. Respondenti z řad pracovníků, zhodnotili nabídku programů velice kladně, nabídka je dle nich dostačující, vystihující potřeby uživatelů. Závěr DC1 ukázal, že nabídka programů v Pardubickém kraji, je zcela dostačující. Jinak řečeno nabídka služeb NZDM je zcela využívána uživateli, tedy cílovou skupinou (dětmi a mládeží) a je dostačující. Kluby nabízejí aktivity, dle potřeb svých uživatelů, které se mění jak s věkovou skupinou, tak i s díky pohlaví, a vlivu okolí. Tyto aktivity, se postupně odměňují, pracovníci hledají jiná řešení nabídky. Z toho vyplývá, že tato cílová skupina v Pardubickém kraji, má stejné potřeby a tak se nabídky jednotlivých NZDM od sebe neliší.

Druhá DC se zabývá zjištěním dostupnosti služeb jak z pohledu vzdálenosti od školy, bydliště, nebo zastávky městské hromadné dopravy. VO2 řeší například – bydliště uživatele, možnosti cestování do NZDM, dále se zabývá názory zaměřené na lokalitu, ve které se klub nachází. Z výsledku šetření vyplynulo, že se kluby nachází na velice lukrativních místech, tedy v samotných centrech měst, a tak nemají uživatelé žádný problém s jeho využíváním. Respondenti velice chválí tuto skutečnost, která je dostupná všem. Pouze pracovníci vidí v tomto problému, ač je centrum dobrá lokalita i zde se nachází problémy v podobě stížností na romské spoluobčany a další časté neshody s tímto spojené. Dále se v VO2 objevily otázky pro respondenty z řad pracovníků, které byly zaměřené na možnost užívání sociálních služeb dětmi a mládeží, které nemají trvalý pobyt na území daného města. Výsledky ukázaly, že možnost užívání služeb pro uživatele z jiného města mají a je také hojně využívána, například spolužáky ze školy, příbuznými či kamarády z jiných měst a obcí. S dobrou lokalitou klubu souvisí v neposlední řadě i návštěvnost klubu, kterou dle odpovědi pracovníků klubů mají mezi 16 až 25 uživateli denně. Závěr k této otázce značí velice dobrou dostupnost klubu, se kterou souvisí i vysoká návštěvnost a tím i prosperita služby, kterou jednotlivé NZDM nabízejí. A to jak po stránce vzdálenosti tak i cílové skupině.

Třetí a zároveň posledním dílčím cílem, který byl pro práci stanoven, se zaměřuje na oblast informovanosti. VO3 obsahuje otázky zaměřující se na stránku informovanosti daných klubů, například kde se mohou uživatelé o dané nabídce či klubu dozvědět a zda vidí i nějaké nedostatky v této oblasti. Respondenti z řad

pracovníků odpovídali na otázky, zaměřující se na různé aktivity, které vedou k lepší informovanosti budoucích respondentů. Závěr poslední dílčí otázky zní následovně, informovanost o nabízených službách NZDM je v povědomí uživatelů, kteří si informace mezi sebou vzájemně vyměňují a díky tomu dochází do zařízení stále více dětí a mládeže, kteří si jdou tyto informace ověřit a dozvědět se něco víc. Významnou roli hrají i prezentace služeb ze strany pracovníků, kteří dochází do škol, pořádají veřejné akce a jiné. Avšak dle mého názoru je také důležitá provázanost dalších sociálních služeb a organizací s NZDM kluby a jejich vzájemná spolupráce. V neposlední řadě by měla mít o problematice nízkoprahových zařízení pro děti a mládež a nabízených službách povědomí i široká veřejnost, tím by se odstranili nežádoucí jevy, jako jsou stížnosti a odsuzování z důvodu pomoci romským občanům. NZDM se primárně zaměřuje na děti a mládež, kteří zažívají nepříznivou sociální situaci, dále pak na osoby z vyloučených lokalit, není tedy pravdou, že je to romský klub.

Závěr

Bakalářská práce se zabývá programy pro rozvoj volného času dětí a mládeže v Pardubickém kraji. Cílem práce byla stručná charakteristika organizací, které nabízí volnočasové aktivity pro děti a mládež v Pardubickém kraji, jejich zmapování a zhodnocení nabídky. Průzkumné šetření bylo zaměřené na oblast spokojenosti respondentů s nabízenými programy, dostupnost služeb, informovanost a možné změny a to pomocí strukturovaného rozhovoru (interview).

Teoretická část obsahuje problematiku volného času, jakožto charakteristiku daného pojmu, jeho formy a funkce, které Pávková dělí na sociální, preventivní a zdravotní. V druhé kapitole se práce zabývá charakteristikou pojmů děti a mládež a pojmem neorganizovaná mládež. Ve třetí kapitole se práce zabývá neziskovým sektorem v České republice, a to rozdělením na soukromé a veřejné, dále pak na vznik neziskových organizací v České republice, které probíhalo již v 19. století. Poté nestátní neziskové organizace z oblasti sociálních služeb, kam patří i nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, které je dále charakterizováno. Jsou zde cíle, poslání a zásady nízkoprahových zařízení. Další podkapitola se věnuje vymezení pojmu sociální pracovník, jeho náležitosti k výkonu profese, a dále také pojem program. Jako poslední součástí teoretické části je výčet vybraných nízkoprahových zařízení pro děti a mládež v Pardubickém kraji, jejich popisem a nabízenými programy.

Výzkumná část se zabývá spokojeností nabízených programů nízkoprahových zařízení pro děti a mládež. Stanoveny byly dílčí cíle zaměřené právě na oblast spokojenosti programů a celkové nabídky NZDM, oblast dostupnosti služeb a oblast informovanosti o nabídce, náplni a službách, které organizace nabízí.

První dílčí cíl se soustředil na spokojenost s nabídkou a programy NZDM a to jak z pohledu cílové skupiny, tak i pracovníků zaměstnaných v dané organizaci. Spokojenost ze strany uživatelů je značná, a to jak s materiálním vybavením klubu, nabízenými programy tak, i s prací pracovníků. Malou výtku však měli k pravidlům klubu, která je svým způsobem částečně omezují. Nabídka služeb plně odpovídá poptávce z řad uživatelů a to ve všech zkoumaných klubech. Mezi nejčastější programy (nabídku) patří volnočasové aktivity ve formě her, sportovních aktivit, dále

vzdělávací aktivity, ve formě přednášek zaměřených na preventivní témata, besedy na téma dle poptávky uživatelů či doučování a sledování dokumentů, které vedou k rozvoji uživatelů. V neposlední řadě výtvarné aktivity sloužící k rozšíření kreativity a jako terapeutická činnost, která napomáhá pracovníkům při pomoci uživatelů.

Druhý dílčí cíl se zabýval dostupností nabízených služeb a to z pohledu uživatelů, kteří využívají dané služby. Mezi výzkumné otázky patřily informace týkající se umístění daného klubu, například, zda je vzdálenost přiměřená, k cílové skupině, jaká je vzdálenost ze školy do klubu, či z domova. Kluby, které byly zahrnuty do výzkumného šetření, sídlí na velice lukrativních místech, jakými jsou centra měst. Uživatelé vidí veliký přínos ve snadné dostupnosti. Avšak z pohledu pracovníků je problém v řešení kritiky z řad společnosti.

Třetí dílčí cíl byl zaměřený na informovanost jak o samotných klubech či jejich nabídce. Ukázalo se, že informovanost o nabízených službách je mezi uživateli na velice dobré úrovni. Tento fakt mají za následek preventivní besedy, prohlídky klubů, letáčky s potřebnými informacemi a také různé akce pořádané danými kluby pro veřejnost a školy. Samotná školská zařízení tuto možnost prevence plně využívají a to jak pro žáky základních tak i středních škol.

Výsledky práce ukázaly, že nabídka NZDM v Pardubickém kraji je dostačující a plně využívána. Programy jsou dostupné a to jak z pohledu cílové skupiny tak i umístění klubu. Pro další zhodnocení této problematiky by bylo dobré zaměřit výzkumnou část i na společnost (veřejnost), a to, jaký mají občané názor na vhodnost umístění těchto typů klubů, či zda jsou dostatečně informováni o nabídce a poslání těchto organizací, případná možná řešení. Dále se zaměřit na větší množství zkoumaných nízkoprahových zařízení pro děti a mládež v Pardubickém kraji, a mapovat tak činnost těchto zařízení, například, zda je dostačující počet těchto organizací pro celý kraj. Velice důležitá je také úloha sociálního pracovníka v těchto organizacích, který plní funkci informátora či pomáhajícího pro děti a mládež a je také velice důležitá profesionalita, kterou by daný pracovník měl disponovat.

Seznam použitých zkratk

FB	Facebook, sociální síť
MHD	Městská hromadná doprava
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
NZDM	Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
Tzn.	To znamená

Seznam tabulek

Tabulka 1 Výzkumné otázky (Blehová, 2015)	26
Tabulka 2 Základní informace - pracovníci NZDM (Blehová, 2015).....	28
Tabulka 3 Základní informace – uživatelé služeb NZDM (Blehová, 2015)	29

Seznam použité literatury

BOUKAL, P. *Nestátní neziskové organizace*. V Praze: Oeconomica 2009, s. 303. ISBN 978-80-245-1650-9.

ČESKÁ ASOCIACE STREETWORK, o. s. *Pojmosloví NZDM*. Praha, 2008. [online][cit. 2015-03-15] Dostupné z: http://www.streetwork.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=202

ČESKÁ ASOCIACE STREETWORK, o. s. *Kdo je streetworker?* 2006. [online] [cit. 2015-03-15] Dostupné z: http://www.streetwork.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=184

DIAKONIE. *Jablonec nad Nisou*. [online]. [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://www.jablonec.diakonie.cz/>

ETICKÝ KODEX SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ. *Etický kodex*. 2006

FRIČ, P. GOULLI, R. *Neziskový sektor v České republice*. Praha: Eurolex Bohemia 2001, s. 215. ISBN 80-86432-04-1

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha 2005. s. 408. ISBN 80-7367-040-2.

HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál: 2004. s. 176. ISBN 80-7178-927-5.

CHARITA PŘELOUČ. *Jakub Klub*. [online]. [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://prelouc.charita.cz/jakub-klub/>

JANEBOVÁ, R. KAPPL, M. SMUTEK, M. *Sociální práce mezi pomocí a kontrolou*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 374. ISBN 978-80-7041-118-6.

JEDLIČKA, R. a kol. *Děti a mládež v obtížných situacích*. Praha: Themis 2004, s. 463. ISBN 80-7312-038-0.

KOHOUTEK, R. *Psychologie duševního vývoje*. Brno: ICV MZLU, 2008. 127 s.

KOŤÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola*. Praha: Grada Publishing, a.s., Praha 2008. s. 200. ISBN 978-80-247-1568-1.

MASLOW, A. H. *O psychologii bytí*. Praha: Portál 2014. s. 320. ISBN 978-80-262-0618-7.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Volný čas a prevence u dětí a mládeže*. Praha: Čihák Tisk 2002, s. 48.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Programy státní podpory práce s dětmi a mládeží*. [online]. [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/>

MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada publishing 2006. s. 332. ISBN 80-247-1362-4.

NEZISKOVKY. *Podáváme pomocnou ruku*. [online]. [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://www.neziskovky.cz/>

PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. Praha: 2014. s. 145. ISBN 978-80-7290-666-6.

PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál 1999, s. 229. ISBN 80-7178-569-5.

POUSTKOVÁ, M. *Úloha otevřeného klubu v systému institucí pečujících o volný čas dětí mládeže*. Diplomová práce. Brno: 2009, s. 100.

SKP-Centrum, o.p.s.: *Pomáháme vstát*. [online]. [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://www.skp-centrum.cz/>

SLOVNÍK CIZÍCH SLOV. *Online vyhledávání*. [online]. [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz>

SOCIÁLNÍ PRÁCE/SOCIÁLNÁ PRÁCA. *Časopis pro teorii praxi a vzdělávání v sociální práci*. Brno: ASVSP 2007, roč. 2007, č. 1. s. 138 ISSN 1213-6204.

ŠANCE PRO TEBE. *Lidé potřebují šanci*. [online]. [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://www.sance.chrudim.cz/>

ŠVIGOVÁ, M.. *Hlavní směry sociologie volného času*. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* 2 (5): 664-672, 1966

Úmluva o právech dítěte č. 104/1991 Sb., v platném znění.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Dětství, dospělost, stáří. Praha: Portál 2000. s. 252. ISBN 80-7178-308-0.

VÁŽANSKÝ, Mojmír a Vladimír SMĚKAL. *Základy pedagogiky volného času*. 1. vyd. Brno: Paido, 1995, 176 s. ISBN 80-901-7379-9.

VÝZNAM SLOVA. Online slovník. [online]. [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://www.vyznam-slova.com/>

Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže v platném znění.

Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích v platném znění.

Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů v platném znění.

Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů v platném znění.

Zákon č. 84/1990 Sb., o právu shromažďovacím v platném znění.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách v platném znění.

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI. *Katedra tělesné a sportovní výchovy*. [online]. [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://tv1.ktv-plzen.cz/teorie-telesnych-cviceni/motoricky-vyvoj-cloveka/periodizace-lidskeho-veku.html>

ŽUMÁROVÁ, M. Volný čas jako jedna z forem sociální pomoci. In: JANEBOVÁ, R. KAPPL, M. SMUTEK, M. *Sociální práce mezi pomocí a kontrolou*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 340-343. ISBN 978-80-7041-118-6.

Seznam příloh

Příloha 1 Rozhovor s uživateli.....	45
Příloha 2 Rozhovor s pracovníky NZDM.....	46

Příloha 1 Rozhovor s uživateli

UŽIVATELÉ KLUBU

„Programy pro rozvoj volného času dětí a mládeže v Pardubickém kraji“

- Jméno/přezdívka
- Věk
- Pohlaví
- Bydliště
- Od kdy chodí do tohoto zařízení

VO1 – Co nejraději na klubu děláš?

Je něco co by tě bavilo, ale na klubu to nenajdeš?

Co se ti naopak na klubu nelíbí,co by chtělo změnu?

VO2 – Máš to do klubu ze školy, domova daleko?

VO3 – Kde jsi o klubu slyšel? (Kamarádi, letáčky ve škole, besedy, internet, jiné)?

Myslíš si, že by měli lidi (rodiče, ve škole, kamarádi, jiní) o klubu vědět?

Příloha 2 Rozhovor s pracovníky NZDM

PRACOVNÍCI KLUBU

„Programy pro rozvoj volného času dětí a mládeže v Pardubickém kraji“

- Jméno/přezdívká
- Pohlaví
- Věk
- Vzdělání
- Jak dlouho pracuje v daném NZDM

VO1 – Jaká je nabídka programů u Vás v NZDM? Co nabízíte?

Jsou využívány nebo vy sami vidíte nějaké mezery a možné změny nabídky?

Které aktivity jsou nejčastěji využívány právě cílovou skupinou?

VO2 – Je dle Vašeho názoru dobrá tato lokalita pro využívání služeb NZDM? Proč?

Jaká je navštěvovanou klubu, denně?

Dochází Vám sem i „přespolní děti“, které nebydlí v daném městě? A mohou i tyto děti docházet?

VO3 – Pořádáte besedy, akce i mimo klub kde se o Vás mohou budoucí uživatelé dozvědět? Například na veřejných akcích, ve školách?

Provozujete internetové stránky, sociální sítě?

Domníváte se, že tyto aktivity směřující k informovanosti jsou dostačující nebo vidíte mezery?